

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN YANSITICI DÜŞÜNME EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Özlem KAF HASIRCI
ÇÜ. Eğitim Fakültesi
Sınıf Öğretmenliği Bölümü
ozlemkaf@cu.edu.tr

Dr. Fatma SADIK
ÇÜ. Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
fsadik@cu.edu.tr

ÖZET

Sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimlerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmanın evrenini, Adana ili merkez ilçelerindeki devlet ve özel ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmaya 18 devlet ve ikisi özel okul olmak üzere 20 ilköğretim okulunda görev yapan 216 kadın, 127 erkek sınıf öğretmeni katılmıştır. Semerci (2007) tarafından geliştirilen Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerini Belirleme Ölçeği (YANDE) kullanılarak elde edilen verilerin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma, t-testi, ANOVA ve LSD testleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimlerinin yüksek (1), kadın öğretmenlerin erkek meslektaşlarına göre, eğitim fakültesi ve eğitim yüksek okulu mezunu öğretmenlerin diğer fakülte mezunu öğretmenlere göre daha açık fikirli oldukları (2) belirlenmiştir. Küçük (20 ve daha az öğrenci) ve büyük sınıflarda (50 ve daha fazla öğrenci) görev yapan öğretmenlerin mesleklerine karşı daha olumsuz duygular içinde oldukları saptanırken (3), mesleki kıdem, okutulan sınıf düzeyi ve görev yapılan okul çevresinin sosyo-ekonomik düzeyinin sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimlerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür (4).

Anahtar Sözcükler: Düşünme becerileri, yansıtıcı düşünme, sınıf öğretmeni, ilköğretim

ABSTRACT

The population of this study aiming at detecting reflective thinking tendency of primary school teachers consists of teachers who work at state and private primary schools located in the city of Adana. 216 female and 127 male teachers from 20 primary schools 10 of which are state schools and two of which are private ones. In order to analyze the data collected by means of Reflective Teaching Tendency Questionnaire (YANDE) by Semerci (2007), arithmetic mean, standard deviation, t-test, ANOVA and LSD tests were used. The results of the study show that (1) the primary school teachers have a high tendency level of reflective teaching; (2) female teachers have higher level of tendency compared to male teachers; (3) teachers graduated from the Faculty of Education or Educational Colleges are more open-minded than those graduated from other faculties; (4) teachers of small groups (20 or fewer students) and big groups (50 students and more) have a negative attitude towards their profession; (5) professional

Bu araştırma 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur (1-3 Ekim, 2009), İzmir, Türkiye.

status, the grade level of the class, socio-economic level of school environment do not have a significant effect on teachers' reflective thinking tendency.

Keywords: Thinking skills, reflective thinking, primary school teacher, primary school

Giriş

Bilginin çığ olup aktığı günümüz toplumunda eğitimin en önemli amaçlarından biri, bilgiyi olduğu gibi depolayan bireyler yerine; bilgiyi kullanabilen, sorgulayabilen, yeni bilgi üretebilen ve karşılaştığı problemlere çözüm getirebilen bireyler yetiştirmektir. Çünkü bireyin duyu organları aracılığıyla çevresinden topladığı bilgileri akıl yürütme yoluyla işleme olarak tanımlanan düşünme (Doğanay, 2007, s.281), hem insanın yaşamını devam ettirebilmesi hem de insanlığın daha ileri bir medeniyet seviyesine ulaşabilmesi için bir zorunluluktur. Bireyin, hedeflediği sonuçlara ulaşmasını destekleyen bilginin yapısını tutarlı ve dikkatli bir biçimde düşünmesi ise yansıtıcı düşünme olarak tanımlanmaktadır (Dewey, 1957, s.1-6). Kişinin eylem anında aslında ne yaptığını sorgulaması ve daha sonra yaptığı üzerinde tekrar düşünerek, buna göre genel bilgilerini düzenlemesi şeklinde açıklanan yansıtıcı düşünme süreci (Schön,1983, s.62), çoğunlukla bir sorunu çözme ya da daha önceki uygulamaları tekrar değerlendirme amacıyla başlatılmaktadır (Lee, 2005, s.700). Norton' a (1994, s.39) göre yansıtıcı düşünen birey sorun/sorunların çözümü hakkında kararlar almakta, aldığı kararları eyleme koymakta ve sonuçlarını tekrar değerlendirmektedir. Bu durumda yansıtıcı düşünmenin, karşılaşılan problemi çözmeye dayanan bir araştırma, bireyin yeni fikirler üretmesini teşvik etme boyutuyla yaratıcı, kendini değerlendirme boyutuyla eleştirel, önceki deneyimler ile bağlantı kurma, öğrenme üzerine düşünme ve kendi düşüncesini düşünme boyutuyla biliş üstü düşünme süreci ile birebir örtüşen bir beceri olduğu söylenebilir (Yorulmaz, 2006, s.30).

Ross' a (1989) göre sınıf ortamında yansıtma, eğitimsel sorunlar hakkında kararlar alma ve bu kararların sorumluluğunu üstlenmedir (Akt: Taggart ve Wilson 2005, s.17). Norton (1994, s.39), sınıfta yansıtmanın eğitimsel uygulamalarının amaçlarını, sonuçlarını, yöntem ve materyallerini sistemli bir şekilde sorgulamayı içerdiğini ifade ederken Schön (1983, s. 62), bireylerin yansıtma sayesinde uygulamalarından dersler çıkaracaklarını, yanlış bilgilerini ayıklayacaklarını, belirsiz veya kendine özgü durumlara uyum sağlama ve bilgiyi yeniden yapılandırma becerilerinin gelişeceğini vurgulamaktadır. Bilgiyi yeniden yapılandırma ise, bireyin daha önceki deneyimlerini kullanarak çevre ile etkileşime girmesi ve eğer daha önce oluşturduğu şema yeterli değilse sahip olduğu şemayı çevresel durumlara göre yeniden düzenlemesidir (Brooks ve Brooks, 1999, s.23). Bu durumda yansıtıcı düşünen öğretmen ve öğrencilerin; amaçlarını sürekli sorgulama, uygulamalarının sonuçlarını izleme, kısa ve uzun vadeli düşünme, değerlendirmede kendi gözlemlerinin yanı sıra diğerlerinden gelen dönütleri dikkate alma, eleştiri ve önerilere açık olma, yenilikleri takip etme ve kendini geliştirme becerisine sahip oldukları söylenebilir (Norton 1994, s. 405; Cruickshank vd, 1995, s. 30). Ülkemizde 2005 yılından bu yana uygulanmakta olan ilköğretim programı yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun hazırlanmış etkinlikleri ile öğrenciyi aktif ve kendi öğrenmelerinden sorumlu kılmaktadır (Özpolat vd, 2007). Öğrencilerin bilginin yapısını oluşturdukları düşünme sürecinin önemini vurgulayan program, öğretmenlere de düşüncelerin serbestçe tartışıldığı sınıf ortamını yaratma, öğrencileri sahip oldukları düşünme yeteneğini kullanmaya cesaretlendirme ve öğrenciyi engellerle

yüzleştirerek, bilişsel yapısını destekleme sorumluluğu vermektedir (Toprak, 2005, s.8; Delil ve Güneş, 2007, s.40). Bu açıklamalar doğrultusunda uygulanmakta olan ilköğretim programının öğrencilerde yansıtıcı düşünme becerisini geliştirmeyi hedeflediği ve etkililiğinin öğretmenlerin yansıtıcı düşünme becerilerine bağlı olduğu söylenebilir. İlgili literatür incelendiğinde yansıtıcı düşünme ile ilgili uluslar arası (Norton, 1994; Kirk, 2000; Schweiker-Marra vd, 2003; Lee, 2005; Pedro, 2005; Parsons ve Stephenson, 2005; Bataineh vd, 2007) ve henüz sınırlı sayıda olan ulusal çalışmaların çoğunlukla öğretmen adayları ile yapıldığı ve hizmet öncesi öğretmen eğitiminde yansıtıcı düşünme becerilerinin nasıl geliştirilebileceği sorusuna odaklanıldığı görülmektedir (Ekiz, 2006; Erginel, 2006; Güney, 2008; Tok, 2008; Semerci, 2008; Köksal ve Demirel, 2008; Aslan 2009). Hizmet-içi öğretmenlerin yansıtıcı düşünme düzeyleri ile ilgili çalışmaların nispeten daha az (Moallem, 1997; Powell, 2005; Yorulmaz, 2006; Dolapçioğlu, 2007; Kılınç, 2010) ve ilköğretim birinci kademenin eğitim açısından temel olması gerekçelerinden hareketle bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri incelenmiş ve aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri ne düzeydedir?
2. Sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri; cinsiyet, çalışma yılı, mezun olunan fakülte, görev yapılan okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyi, okutulan sınıf düzeyi ve öğrenci sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

Elde edilen bulguların sınıf öğretmenlerin yansıtıcı düşünme eğilimleri hakkında var olan durumu göstermesi ve gelecekte bu konuda yapılacak çalışmalara fikir vermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimlerini belirleme amacıyla gerçekleştirilen tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2008–2009 eğitim öğretim yılında Adana ili merkez ilçelerindeki devlet ve özel ilköğretim okullarında, birinci kademedeki görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Uygulama yapılacak okulların saptanması amacıyla ilk olarak İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan bilgiler doğrultusunda alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde nitelendirilebilecek çevrelerdeki okullar belirlenmiş, ikinci aşamada ise ulaşım koşulları dikkate alınarak oranlı küme örnekleme yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırma örneklemini 18 devlet ve ikisi özel okul olmak üzere 20 ilköğretim okulunda görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmuştur. Gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya katılan 342 sınıf öğretmenin 216'sı kadın, 126'sı erkektir. Öğretmenlerin %4.6'sı 1–5 yıl, %15.4'ü 6–10 yıl, %27.7'si 11–15 yıl, %11.1'ini 16–20 yıl ve %41.2'si 21 yıl ve üstünde mesleki kıdeme sahip olup, %49'u Eğitim Fakültesi, %33.8'i Eğitim Yüksekokulu, %17.2'si ise diğer fakültelerden mezundur. Öğretmenlerin %20.7'si ilköğretim 1,3 ve 4. sınıf, %20.4'ü 2.sınıf %17.5'i ise 5.sınıfları okutmakta; %5.8'i öğrenci sayısı 20 ve altı, %27.7'si 21–29, %33.8'i 30–39, %21.3'ünün 40–49, %11.4'ü ise 50 ve üzerinde olan sınıflarda görev yapmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında Semerci (2007) tarafından geliştirilen Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerini Belirleme Ölçeği (YANDE) ve araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Ölçek Sürekli ve amaçlı düşünme (7 madde), Açık fikirlik (6 madde), Sorgulayıcı ve etkili öğretim (5 madde), Öğretim sorumluluğu ve bilimsellik (5 madde), Araştırmacı (6 madde), Öngörülü ve içten olma (4 madde) ve Mesleğe bakış (2 madde) olmak üzere yedi alt boyut ve 20 olumsuz, 15' i olumlu olmak üzere toplam 35 maddeden oluşmaktadır. Derecelendirilmesi, “Tamamen katılıyorum (5), Çoğunlukla katılıyorum (4), Kısmen katılıyorum (3), Çoğunlukla katılmıyorum (2) ve Hiç katılmıyorum (1) şeklinde olan ölçekten alınabilecek en düşük puan 35, en yüksek puan ise 175’ dir. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .90 olan ölçeğin alt ölçekler bazında güvenilirlik katsayıları; birinci alt ölçek için .79, ikinci alt ölçek için .71, üçüncü alt ölçek için .74, dördüncü alt ölçek için .77, beşinci alt ölçek için .74, altıncı alt ölçek için .66 ve yedinci alt ölçek için .35’ dir. Kişisel Bilgi Formu ise katılımcıların; cinsiyet, çalışma yılı, mezun olunan fakülte, okutulan sınıf düzeyi ve öğrenci sayılarını belirlemek amacıyla hazırlanmış, toplam beş sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

2008 – 2009 eğitim - öğretim yılı bahar yarıyılında araştırmacılar tarafından okul ziyaretleri yapılarak elde edilen verilerin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü ANOVA ve LSD testleri kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimlerinin araştırmaya konu olan değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular tablolar şeklinde sunulmuştur.

Sınıf Öğretmenlerinin YANDE Puanlarına İlişkin Bulgular

Tablo 1, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin YANDE Ölçeği’nden aldıkları toplam puanlara ait aritmetik ortalama ve standart sapma dağılımlarını göstermektedir.

Tablo 1. Sınıf Öğretmenlerinin (N=342) YANDE Ölçeği Puanlarına Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

YANDE Ölçeğinin Boyutları	Alınabilecek En Yüksek ve En Düşük Puan	\bar{X}	ss
Sürekli ve Amaçlı Düşünme	7–35	29,54	3,75
Açık Fikirlik	6–30	26,63	3,44
Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim	5–25	22,63	2,44
Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik	5–25	21,58	2,91
Araştırmacı	6–30	25,82	4,61
Öngörülü ve İçten Olma	4–20	14,54	2,19
Mesleğe Bakış	2–10	6,08	1,30
YANDE Toplam Puan	35–175	146,82	12,75

Tablo 1 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin gerek alt ölçekler gerekse YANDE Ölçeği toplam puanı açısından ortanın üstünde puanlar aldıkları görülmektedir.

Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Özelliklerine Göre YANDE Puanlarının Dağılımı

Tablo 2’de sınıf öğretmenlerinin YANDE Ölçeği puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan t-testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 2. Sınıf Öğretmenlerinin (N=342) YANDE Ölçeği Puanlarının Cinsiyete Göre Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, t ve p Değerleri

YANDE Boyutları	Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	t	P
Sürekli ve Amaçlı	Kadın	216	29.63	3.55	.559	.58
Düşünme	Erkek	127	29.39	4.09		
Açık Fikirlilik	Kadın	216	26.92	3.30	1.998	.05*
	Erkek	127	26.13	3.62		
Sorgulayıcı ve Etkili	Kadın	216	22.72	2.40	.886	.38
Öğretim	Erkek	127	22.48	2.52		
Öğretim Sorumluluğu	Kadın	216	21.79	2.84	1.786	.08
ve Bilimsellik	Erkek	127	21.21	2.99		
Araştırmacı	Kadın	216	25.95	5.25	.719	.47
	Erkek	127	25.58	3.25		
Öngörülü ve İçten	Kadın	216	14.65	1.95	1.202	.23
Olma	Erkek	127	14.35	2.54		
Mesleğe Bakış	Kadın	216	6.11	1.17	.407	.68
	Erkek	127	6.05	1.50		
YANDE Toplam Puan	Kadın	216	147.77	12.16	1.810	.07
	Erkek	216	145.20	13.59		

Tablo 2’ de görüldüğü gibi gerek alt boyutlar gerekse ölçek toplam puanı açısından bayan öğretmenlerin puanlarına ait aritmetik ortalamalar daha yüksek olup, iki grubun puanları arasındaki farklar “Açık Fikirlilik” alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<.05$).

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin YANDE puanlarının çalışma yıllarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonuçları Tablo 3’ de verilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin yansıtıcı düşünme eğilimlerinde çalışma yıllarına göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 3. Sınıf Öğretmenlerinin (N=342) YANDE Ölçeği Puanlarının Çalışma Yıllarına Göre Tek Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları

YANDE Ölçeği Boyutları ve Puanlar																	
Kıdem (yıl)	N	Sürekli ve Amaçlı Düşünme		Açık Fikirlilik		Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim		Öğretim Sorum. ve Bilimsellik		Araştırmacı		Öngörülü ve İçten Olma		Mesleğe Bakış		YANDE Top. Puan	
		\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss
1-5	16	28.81	3.87	27.00	3.31	22.63	2.60	21.44	3.69	25.81	3.15	14.50	1.67	5.69	1.08	145.88	14.21
6-10	53	29.38	3.57	26.83	2.95	22.66	2.24	21.55	2.17	25.17	2.95	14.69	1.54	6.04	1.14	146.32	11.10
11-15	95	29.59	3.75	26.40	3.59	22.72	2.12	21.54	2.81	25.73	3.34	14.66	1.99	6.07	1.28	146.78	11.63
16-20	38	30.34	3.36	26.66	2.94	22.47	2.57	21.63	2.33	25.74	2.99	14.45	2.69	6.39	1.28	147.68	11.13
21ve +	141	29.43	3.92	26.60	3.67	22.61	2.69	21.62	3.28	26.14	6.13	14.43	2.43	6.07	1.39	146.90	14.35
F		.639		.142		.072		.025		.445		.257		.935		.087	
P		.64		.98		.99		.99		.78		.91		.44		.99	

Sınıf öğretmenlerinin YANDE Ölçeği puanlarının mezun oldukları fakülterlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonuçları ise Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4. Sınıf Öğretmenlerinin (N=342) YANDE Ölçeği Puanlarının Mezun Oldukları Fakülterlere Göre Tek Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları

YANDE Ölçeği Boyutları	Mezun Ol. Fakülte	N	\bar{X}	ss	F	p	LSD
Sürekli ve Amaçlı Düşünme	Eğitim Fak.	168	29.71	3.42	.485	.62	
	Eğitim Y.O.	116	29.47	4.02			
	Diğer Fak.	59	29.17	4.15			
Açık Fikirlilik	Eğitim Fak.	168	26.87	3.09	3.275	.04	EF=EYO > Diğer
	Eğitim Y.O.	116	26.80	3.76			
	Diğer Fak.	59	25.59	3.59			
Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim	Eğitim Fak.	168	22.70	2.32	.516	.60	
	Eğitim Y.O.	116	22.68	2.77			
	Diğer Fak.	59	22.34	2.12			
Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik	Eğitim Fak.	168	21.67	2.632	.209	.81	
	Eğitim Y.O.	116	21.53	3.512			
	Diğer Fak.	59	21.41	2.33			
Araştırmacı	Eğitim Fak.	168	26.01	5.69	.320	.73	
	Eğitim Y.O.	116	25.71	3.17			
	Diğer Fak.	59	25.49	3.47			
Öngörülü ve İçten Olma	Eğitim Fak.	168	14.55	1.94	.003	.99	
	Eğitim Y.O.	116	14.53	2.43			
	Diğer Fak.	59	14.54	2.37			
Mesleğe Bakış	Eğitim Fak.	168	5.97	1.38	1.426	.24	
	Eğitim Y.O.	116	6.23	1.25			
	Diğer Fak.	59	6.12	1.15			
YANDE Toplam Puan	Eğitim Fak.	168	147.48	11.84	1.078	.34	
	Eğitim Y.O.	116	146.95	14.29			
	Diğer Fak.	59	144.66	11.99			

EF: Eğitim Fakültesi EYO: Eğitim Yüksek Okulu

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin “Açık Fikirlilik” alt ölçeğine ait puanları arasındaki farklılıkların mezun oldukları fakülterlere göre $p<.05$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. LSD testi sonucunda farkların EF ve EYO mezunu öğretmenler ile diğer fakülterlerden mezun olan öğretmenler arasında, EF (26.87) ve EYO (26.80) mezunu öğretmenler lehine anlamlı olduğu belirlenmiş, EF ve EYO mezunlarının puanları arasındaki farklar ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$)

Tablo 5, sınıf öğretmenlerinin YANDE Ölçeği puanlarının çalıştıkları okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 5. Sınıf Öğretmenlerinin (N=342) YANDE Ölçeği Puanlarının Görev Yapılan Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyo-Ekonomik Düzeyine Göre Tek Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları

YANDE Boyutları	SED	N	\bar{X}	SS	F	P
Sürekli ve Amaçlı Düşünme	Alt	119	29.45	3.49	1.961	.14
	Orta	129	29.17	4.15		
	Üst	95	30.16	3.44		
Açık Fikirlilik	Alt	119	26.65	3.07	2.489	.08
	Orta	129	26.18	3.53		
	Üst	95	27.21	3.69		
Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim	Alt	119	22.74	2.26	.486	.62
	Orta	129	22.47	2.36		
	Üst	95	22.73	2.76		
Öğretim Sorumluluğu ve Bilimsellik	Alt	119	21.33	2.88	1.174	.31
	Orta	129	21.54	2.78		
	Üst	95	21.94	3.10		
Araştırmacı	Alt	119	25.25	3.49	1.373	.26
	Orta	129	26.15	6.22		
	Üst	95	26.07	2.99		
Öngörülü ve İçten Olma	Alt	119	14.55	2.29	.349	.71
	Orta	129	14.64	1.99		
	Üst	95	14.39	2.32		
Mesleğe Bakış	Alt	119	6.08	1.31	.038	.96
	Orta	129	6.07	1.16		
	Üst	95	6.12	1.47		
YANDE Toplam Puan	Alt	119	146.04	12.19	1.308	.27
	Orta	129	146.21	13.13		
	Üst	95	148.61	12.88		

Tablo 5’ de görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimlerinde çalıştıkları okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$).

Öğretmenlerin YANDE puanlarının okuttukları sınıf düzeyi ve öğrenci sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonuçları Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6. Sınıf Öğretmenlerinin (N=342) YANDE Ölçeği Puanlarının Okuttukları Sınıf Düzeyine Göre Tek Yönlü ANOVA Analizi Sonuçları

		YANDE Ölçeği Boyutları ve Puanlar															
Sınıf Düzeyi	N	Sürekli ve Amaçlı Düşünme		Açık Fikirlilik		Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim		Öğretim Sorum. ve Bilimsellik		Araştırmacı		Öngörülü ve İçten Olma		Mesleğe Bakış		YANDE Top. Puan	
		\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss
1	71	29.25	4.06	26.56	3.10	22.69	2.35	21.61	2.64	25.90	3.18	14.23	2.50	6.19	1.27	146.44	13.11
2	70	30.14	3.11	26.70	3.62	23.00	2.23	21.59	3.25	26.09	8.12	14.33	2.79	6.16	1.25	148.00	13.39
3	71	29.83	3.99	26.66	3.22	22.44	2.45	22.31	2.56	25.76	3.44	14.94	1.41	5.79	1.28	147.73	13.44
4	71	29.46	3.48	26.62	4.01	22.59	2.66	21.45	2.53	25.82	2.79	14.66	2.06	6.35	1.25	146.96	10.39
5	60	28.92	4.05	26.58	3.23	22.42	2.53	20.82	3.44	25.47	3.13	14.53	1.85	5.90	1.42	144.63	13.36
F		1.083		.018		.640		2.218		.153		1.193		2.189		.697	
p		.37		.99		.63		.07		.96		.31		.07		.59	
Öğrenci Sayısı	N	Sürekli ve Amaçlı Düşünme		Açık Fikirlilik		Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim		Öğretim Sorum.ve Bilimsellik		Araştırmacı		Öngörülü ve İçten Olma		Mesleğe Bakış		YANDE Top. Puan	
		\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss
20 ve -	20	29.75	3.69	26.45	5.43	22.00	4.02	21.90	2.31	26.20	2.56	15.55	1.60	5.60	1.31	147.45	13.95
21-29	95	29.67	4.00	26.97	3.08	22.72	2.13	21.81	2.91	25.63	3.07	14.45	2.41	6.29	1.20	147.56	12.79
30-39	116	29.25	3.96	26.70	3.31	22.62	2.38	21.52	3.06	25.74	3.39	14.40	2.39	5.97	1.39	146.24	12.81
40-49	73	30.02	3.51	26.21	3.52	22.86	2.20	21.53	3.11	26.43	7.94	14.46	2.04	6.31	1.22	147.86	13.11
50 ve +	39	29.02	2.86	26.38	3.24	22.30	2.71	21.07	2.26	25.12	3.02	14.76	1.18	5.71	1.25	144.41	11.28
F		.697		.580		.703		.513		.626		1.347		2.936		.621	
p		.59		.68		.59		.73		.64		.25		*.02		.65	
LSD														21-29 ve 40-49			
														>20 ve -, 50 ve+			

Tablo 6’da görüldüğü gibi öğretmenlerin yansıtıcı düşünme eğilimlerinde okuttukları sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Sınıf mevcudu açısından “Mesleğe Bakış” alt boyutunda saptanan anlamlı farklılığın ($p<.05$) kaynağını bulmak amacıyla yapılan LSD testi sonucunda ise öğrenci sayısı 50’nin üstünde (5.71) ve 20’nin altında (5.60) olan öğretmenlerin mesleğe bakış açılarının daha olumsuz olduğu saptanmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin YANDE Ölçeği toplam puanlarına ait aritmetik ortalama 146,82 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 5’li derecelendirme ölçeği üzerinden dikkate alındığında (4.19), Adana ili merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Bu sonuç, ülkemizde farklı eğitim tür ve kademelerinde görev yapan öğretmenlerle gerçekleştirilen araştırmaların sonuçlarına paralel olmuş, öğretmenlerin yansıtıcı düşünme düzeylerini genel olarak yüksek algıladıkları görülmüştür (Meral, 2006; Dolapçioğlu, 2007; Aslan, 2009). Araştırma sonucunda, sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri ile ilgili en olumlu algılarının “Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim” (4.52), en olumsuz algılarının ise “Mesleğe Bakış” (3.04) boyutunda olduğu saptanmıştır. Ölçeğin “Sorgulayıcı ve Etkili Öğretim” boyutu; yeni materyalleri ve etkinlikleri tanıtmaya, dersin teorik kısımlarını kavram haritasıyla anlatmaya, işbirliği ile öğrenmeye önem verme, eleştirel bakış açısına sahip olma gibi birçok araştırmada düşünme becerileri ve demokratik tutumların gelişmesine olumlu katkı sağladığı belirlenen öğretmen davranışlarını içermektedir (Delen, 1998; Çelebi, 2006; Öner, 2007; Küçük, 2008). Milli Eğitim Bakanlığı’nın hazırladığı kılavuz kitaplar doğrultusunda uygulanmakta olan ilköğretim programının öğrencilerin sadece bilişsel değil aynı zamanda psiko-sosyal gelişimlerine de hitap eden işbirliğine dayalı etkinlikler (gösteri, tartışma, rol yapma, proje, soru cevap, problem çözme vb.) içerdiği dikkate alındığında elde edilen bu sonucun programın yapısından kaynaklandığı söylenebilir.

“Mesleğe Bakış” boyutunda nispeten düşük bulunan aritmetik ortalama ise öğretmenlerin mesleğe ilişkin tutumlarıyla ilişkili olabilir. Can’ a (1987, s.160) göre mesleki tutum, bireylerin mesleklerine karşı zamanla bir takım düşünsel ve duygusal yüklemelerde bulunması ile gelişmekte, kişiliğin bir parçası olması nedeniyle birçok faktörden etkilenmektedir. İlgili araştırmalarda da öğretmenlerin mesleki tutumlarının cinsiyet, medeni durum, mezun olunan okul türü, mesleki kıdem, görev yapılan eğitim-öğretim kademesi, okulun öğretim şekli, okul çevresinin sosyo-ekonomik düzeyi gibi sosyo-demografik değişkenlerle ilişkili bulunduğu görülmektedir (Aşkar ve Erden, 1987; Şahin, 1992; Saracoğlu, 1993; Sürücü, 1997; Üstün vd, 2004; Kaya ve Büyükkasap, 2005; Korkmaz, 2010). Ancak bu araştırmaya katılan öğretmenlerin yaklaşık %33.0’ ünün öğrenci sayısı 40’ ın üzerinde olan sınıflarda ve okul çağıyla birlikte grup çağına girmiş, paylaşım ve işbirliği yapma becerilerini henüz tam olarak kazanmamış öğrencilerle karşı karşıya olmaları (Yazgan İnanç vd, 2007, s.196) nedeniyle, bu sonucun sınıf mevcudları ve öğrencilerin gelişim özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim öğrenci sayısı 20’ nin altında 50’ nin üstünde olan sınıf öğretmenlerinin mesleğe bakış açılarının daha olumsuz olduğunun belirlenmesi, bu görüşü destekler niteliktedir. Eğitimcilerin çoğu zaman uygulama

sırasında bir sorunla karşı karşıya kaldıklarında başlattığı yansıtma süreci (Lee, 2005, s.700), sınıfta o an olup bitenlerin farkında olmayı, sınıf olayları hakkında bilgi edinmeyi, alternatif çözüm stratejileri geliştirmeyi ve en mantıklı olanı seçerek uygulamayı gerektirmektedir (Moallem, 1997). Öğrenci sayısı arttıkça öğrencileri tanımak, öğretim etkinliklerini bireysel farklılıklara göre planlamak, uygulamak ve değerlendirmek zorlaşmakta (Aydın, 2008, s.36), somut düşünme aşamasında olan ilköğretim öğrencilerinin sınıf kurallarını içselleştirmesi ve toplumda yaşama alışkanlığı kazanmaları daha fazla yönlendirme, hoşgörü ve sabır gerektirmektedir (Çelik, 2003, s.9). Dolayısıyla kalabalık öğrenci gruplarıyla karşı karşıya olmak, öğretmenlerin yansıtıcı düşüncelerini gerektiren problem durumlarıyla daha sık karşılaşmalarına ve çözüm yolları geliştirme sırasında zihinsel olarak yorulmalarına yol açarak, mesleğe bakış açılarını olumsuz etkilemiş olabilir. Küçük sınıfları (20 ve daha az öğrenci) olan öğretmenlerin mesleki algılarının olumsuzluğu ise beklenmeyen bir sonuç olup, öğrenci sayısı az olan sınıflarda “sınıf havası” oluşturma güçlüğünden (Işık, 2004, s.16) kaynaklanmış olabilir.

Kadın öğretmenlerin yansıtıcı düşünme eğilimlerinin erkek meslektaşlarından genel olarak daha yüksek ve iki grubun puanları arasındaki farkların “Açık Fikirlilik” boyutunda istatistiksel olarak anlamlı olması, araştırmadan elde edilen bir diğer bulgudur. Benzer çalışmalar incelendiğinde de kadın öğretmenlerin erkek meslektaşlarına göre daha yansıtıcı düşündükleri (Özcan, 2002; Dolapçioğlu, 2007; Aslan, 2009; Karadağ, 2010) ve öğretim uygulamaları ile ilgili öğrenci tepkilerine daha açık oldukları görülmektedir (Younger, 2000; Palanbo, 2001, Akt: Özyurt, 2006, s.324). Ülkemizde özellikle sınıf öğretmenliğinin kadın mesleği olduğu yönündeki kalıp yargılar (Tezcan, 1996, s.283) mesleğin kadınlar için daha doyumsal olmasını ve karşılaştıkları problemlerle baş etmede daha başarılı olmalarını sağlamış olabilir. Kadınların öğretmenlik mesleğini tercih ederken daha bilinçli ve idealist davrandıklarını (Çelenk, 1988; Övet, 2006), mesleklerini daha olumlu algıladıklarını (Kılınç, 2010) ve iş doyumlarının daha yüksek olduğunu (Tümkeya, 1996; İnce, 2006) gösteren araştırma bulguları da bu yorumu destekler niteliktedir.

Araştırma sonucunda öğretmenlerin yansıtıcı düşünme eğilimlerinde okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyi, okutulan sınıf düzeyi ve mesleki kıdeme göre anlamlı bir farklılık olmadığı, bununla birlikte “Öngörülü ve İçten Olma” ile “Açık Fikirlilik” boyutlarında mesleğin ilk yıllarında olan öğretmenlerin puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İlgili araştırmalar, öğretmenlerin cinsiyet, akademik başarı, ailenin veya okul çevresinin sosyo-ekonomik düzeyi, görev yapılan yerleşim birimi (köy, ilçe, il merkezi) vb. gibi özelliklerden etkilenerek öğrenciler hakkında beklentiler geliştirdiğini ve davranışlarının genellikle bu beklentiler çerçevesinde şekillendiği göstermektedir (Öztürk vd, 2003; Mahiroğlu ve Buluç, 2003; Karadağ, 2010). Bu açıdan araştırmaya katılan deneyimli ya da mesleğe yeni başlamış tüm öğretmenlerin, sınıf düzeyi ve okul çevresinin sosyo-kültürel ve ekonomik olanakları fark etmeksizin öğretim kazanımlarını gözden geçirme, olaylara çok yönlü bakma, öğrencilerin eğitsel etkinliklerine önem verme, öğrencilerin bireysel gereksinimlerinden sorumlu olma vb. yönünde düşünme eğilimine sahip olmaları olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Rodgers (2002), okul yaşantılarında kazanılan deneyimle birlikte öğretmenlerin öğretimi etkileyen durumsal faktörlerin bilincine varma, çözümünü üzerinde düşünme ve eyleme koyma için ihtiyaç duyacağı zamanın azalacağını

vurgularken, Taggart ve Wilson (2005), deneyimle birlikte öğretmenlerin teori ve pratiği harmanlama konusunda yetkinleşeceğini belirtmektedir. Bu durumda mesleğin ilk yıllarında olan öğretmenlerin diğer öğretmenlerle görüş alışverişinde bulunma, soru, tepki ve önerilere açık olma ve eleştirilerden yararlanma eğilimlerinin daha yüksek olması, mesleki anlamda kendilerini geliştirebilmek için buna daha fazla ihtiyaç duymalarından kaynaklanmış olabilir. Araştırmadan elde edile bulgular Eğitim Yüksek Okulu ve Eğitim Fakültesi mezunu olan öğretmenlerin diğer fakültelerden (siyasal bilimler, ziraat, su ürünleri, iktisadi ve idari bilimler, fen-edebiyat fakültesi vb.) mezun öğretmenlere göre anlamlı bir şekilde daha açık fikirli düşünme eğiliminde olduklarını göstermiştir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Öğretmen Yeterlilikleri Komisyonu (2002) tarafından belirlenen temel yeterliklere göre her öğretmen öğrenciyi tanıma, öğretimi planlama, materyal geliştirme, öğretim yapma ve yönetme, başarıyı ölçme ve değerlendirme, okulu, okul çevresini ve kendini geliştirme konusunda deneyimlerini paylaşmaya, performansı ile ilgili geribildirim almaya ve işbirliği yapmaya açık olmalıdır. Yeterlik kazanma süreci öğretmenliğe başladıktan sonra iş başında eğitim ve hizmet-içi eğitim etkinlikleri ile devam etmektedir. Bu nedenle mesleki gelişimi sadece öğrenim süreciyle sınırlandırmak doğru değildir. Bununla birlikte yukarıda belirtilen özelliklerin önemli bir kısmı öğretmen adaylarına hizmet öncesi eğitimlerinde kazandırıldığından (Şahin, 2004, s.300), Eğitim Fakültesi ve Eğitim Yüksek Okulu mezunu öğretmenlerin “Açık Fikirlilik” boyutunda yansıtıcı düşünme eğilimlerinin daha yüksek olması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Bu araştırma sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimlerinin yüksek, Eğitim Fakültesi ve Eğitim Yüksek Okulu mezunu öğretmenler ile kadın öğretmenlerin daha açık fikirli, sınıf mevcudu 50'nin üstünde ve 20'nin altında olan öğretmenlerin mesleğe bakışlarının daha olumsuz olduğunu göstermiştir. Ayrıca mesleki kıdem, okutulan sınıf düzeyi ve görev yapılan okul çevresinin sosyo-ekonomik düzeyinin sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimlerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır. Ancak bu sonuçlar YANDE Ölçeği'nden elde edilen nicel bulgulardır. Ülkemizde hizmet-içi öğretmenlerin yansıtıcı düşünme becerileri ile ilgili çalışmalar henüz sınırlı sayıda olduğundan yansıtıcı düşünme eğilimleri ile sınıf ortamındaki yansıtma davranışlarının ilişkilendirilerek incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda öğretmenlerin uygulama öncesi, uygulama anı ve uygulama sonrasındaki davranışları nitel veri toplama teknikleriyle derinlemesine analiz edilmeli, öğretmenlerin düşünce ve eylemlerinin tutarlılığı değerlendirilmelidir. Öğretmenlerin sınıf ortamında yansıtma yaparken yaşadıkları sorunları, gelecekteki eylemlerini planlarken ürettikleri çözüm yollarını ve aldıkları kararları uygulamaya nasıl yansıttıklarını incelemek, yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik yapılacak çalışmaların niteliğini arttıracaktır.

KAYNAKLAR

- Aslan, G. (2009), Sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri ile sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki, *Yüksek Lisans Tezi*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aşkar, P., Erden, M. (1987), Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ölçeği, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 12 (121), 8-1.
- Aydın, A. (1998), *Sınıf yönetimi (9. Baskı)*, Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Bataineh, R.F., El Karasneh, M.S., Barakat, A.A., Bataineh, R. F. (2007), Jordanian pre-service teachers' perceptions of the portfolio as a reflective learning tool, *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 35(4), 435-454.
- Brooks G., Brooks, M G. (1999), The courage to be constructivist, *Educational Leadership*, November, 18-24.
- Can, G. (1987), Öğretmenlik meslek anlayışı üzerine bir araştırma (Ankara okullarında), *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 159-170.
- Cruikshank D.R. , Bainer D.L. , Metcalf K.K. (1995), *The Act of Teaching*, McGraw-Hill, USA.
- Çelebi, C. (2006), Ayrıntı yapılandırmacılık yaklaşımına dayalı işbirlikli öğrenmenin ilköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrenci erişimi ve tutumlarına etkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çelenk, S. (1988), Eğitim yüksekokulu öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları, *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çelik, V. (2003), *Sınıf yönetimi (2. Baskı)*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Delen, H. (1998), Temel eğitim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde kubaşık öğrenme yönteminin akademik başarıya etkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Delil, A., Güleş, S. (2007), Yeni ilköğretim 6. sınıf matematik programındaki geometri ve ölçme öğrenme alanlarının yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı açısından değerlendirilmesi, *CBÜ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XX (1), 35-48.
- Dewey, J.(1957), *Nasıl düşünüyoruz?*, (Çev: B. Arkan, S. Akdeniz, O. Etker), İstanbul: Muallimler Cemiyeti Yayınları, 3.
- Doğanay, A. (2007), Üst düzey düşünme becerilerinin öğretimi, A. Doğanay (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri*, Ankara: PegemA Yayıncılık, 279-331.
- Dolapçıoğlu, S. D. (2007), Sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeylerinin değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Ekiz, D. (2006), Self-observation and peer observation : Reflective diaries of primary student- teachers, *Elementary Education Online*.5 (1) ,47-57.
- Erginel, S. Ş. (2006), Developing reflective teachers: A study on perception and improvement of reflection in pre-service teacher education, *Yüksek Lisans Tezi*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güney, K. (2008), Mikro-yansıtıcı öğretim yönteminin öğretmen adaylarının sunu performansı ve yansıtıcı düşünmesine etkisi, *Doktora Tezi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Işık, H. (2004), Öğrenme ortamlarının fiziksel düzeni, M. Şişman ve S. Turan (Ed.), *Sınıf yönetimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 141-154.
- İnce, V. M. (2006), İlköğretim 3,4,5,6,7 ve 8.sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Karadağ, M. (2010), Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeylerinin incelenmesi (Şanlıurfa ili örneği), *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Kaya, A. ve Büyükkasap, E. (2005), Fizik öğretmenliği programı öğrencilerinin profilleri, öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve endişeleri: Erzurum Örneği, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2, 367–380.
- Kılınç, H. H. (2010), İlköğretim birinci ve ikinci kademe öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri, *Yüksek Lisans Tezi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Kirk, R. (2000), A study of the use of a private chat room to increase reflective thinking in pre-service teachers, [Online], www.ebscohost.com, Erişim Tarihi: 01.12.2009.
- Korkmaz, G. (2010), İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okul yaşam kalitesini algılama düzeyleri ve mesleki tutumlarının incelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Köksal, N., Demirel Ö. (2008), Yansıtıcı düşünmenin öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamalarına katkıları, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 189–203.
- Küçük, B.(2008), İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde işbirlikli öğrenme yönteminin demokratik tutum üzerindeki etkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Lee, H. J. (2005), Understanding and assessing preservice teachers' reflective thinking, *Teaching and Teacher*, 21 (1), 699–715.
- Mahiroğlu, A., Buluç, B. (2003), Ortaöğretim kurumlarında fiziksel ceza uygulamaları, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Kış 1 (1), 81-93.
- Meral, E. (2006), Yeni (2006) ilköğretim İngilizce programını uygulayan öğretmenlerin eleştirel ve yansıtıcı düşünceleri, *Yüksek Lisans Tezi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2002), *Öğretmen yeterlikleri*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Moallem, M. (1997), The content and nature of reflective thinking: A case of an expert middle school science teacher, *The Clearing House*, 70 (3), 143–51.
- Norton, J.L. (1994), Creative thinking and locus of control as predictors of reflective thinking in preservice teachers, [Online], <http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/>, Erişim tarihi 21.12. 2009.
- Öner, Ü. (2007), İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde işbirlikli öğrenme yönteminin öğrenci başarısına etkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Övet, O. (2006), Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özcan, T. (2002), İlköğretim sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi “Kilis ilinde bir araştırma, *Yüksek Lisans Tezi*, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özpolat, R. A., Sezer, F., İşgör, İ. Y., Sezer, M. (2007), Sınıf öğretmenlerinin yeni ilköğretim programına ilişkin görüşlerinin incelenmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, 174, 206-213.
- Öztürk, B., Koç, G., Şahin, F. T. (2003), Sınıf öğretmenlerinin öğrencileri arasında ayırım yapma durumu ve bu ayırımın bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Kış, 1(1), 109–118.

- Özyurt, B.E. (2006), Cinsiyet, Y. Kuzgun ve D. Deryakulu (Editörler), *Eğitimde bireysel farklılıklar (2. Baskı)*, Ankara: Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 317–346.
- Parsons, M., Stephenson, M. (2005), Developing reflective practice in student teachers: collaboration and critical partnerships, *Teachers and Teaching*, 11 (1), 95–116.
- Pedro, J.Y. (2005), Reflection in teacher education: exploring pre service teacher's meanings of reflective practice, *Reflective Practice*, 6 (1), 49–66.
- Powell, E. (2005), Conceptualising and facilitating active learning: Teachers' video-stimulated reflective dialogues, *Reflective Practice*, 6 (3), 407–418.
- Rodgers, C. (2002), Defining reflection: another look at John Dewey and reflective thinking, [Online], <http://www.jcu.edu/education>, Erişim Tarihi 30.03.2010.
- Saracaloğlu, A. S. (1993), Fen ve edebiyat fakülteleri öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları, *İzmir 1. Eğitim Kongresi Bildirileri*, 565–569, İzmir: Buca Eğitim Fakültesi Yayını.
- Schön, D. (1983), Reflective practitioner- how professionals think in action, basic books, [Online], <http://www.sopper.dk/speciale/arkiv/book49.pdf>, Erişim tarihi: 15.03.2010.
- Schweiker-Marra, K., Holmes J.H. Pula, J.J. (2003), Training promotes reflective thinking in pre-service teachers, [Online], www.ebscohost.com, Erişim Tarihi: 01.12.2009.
- Semerci, Ç. (2008), Mikro yansıtıcı öğretim yönteminin öğretmen adaylarının sunu performansı ve yansıtıcı düşünmesine etkisi, *Doktora Tezi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Semerci Ç. (2007), Öğretmen ve öğretmen adayları için yansıtıcı düşünme eğilimi (YANDE) ölçeğinin geliştirilmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(3), 729-754.
- Sürücü, A. (1997), Öğretmenlik formasyonu alan öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları, *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şahin, N. (1992), Arifiye Anadolu Öğretmen Lisesi 3. sınıf öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin tutumlar, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, A.E. (2004), Meslek olarak öğretmenlik, V. Sönmez (Ed.), *Öğretmenlik mesleğine giriş (Yenilenmiş 4. Baskı)*, Ankara: Anı Yayıncılık, 261-306.
- Taggart, G.L., Wilson, A.P. (2005), *Promoting reflective thinking in teachers in 50 action strategies*, USA: Corwin Pres.
- Tezcan, M. (1996), *Eğitim sosyolojisi (10. Baskı)*, Ankara: Feryal Matbaa.
- Tok, Ş. (2008), Yansıtıcı düşünmeyi geliştirici etkinliklerin öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarına, performanslarına ve yansıtımalarına etkisi, *Eğitim ve Bilim*, 33 (149), 104–117.
- Toprak, İ. (2005), *İlköğretim fen ve teknoloji 4.sınıf öğretmen kılavuz kitabı*, Ankara: Gün Yayınları.
- Tümkiye, S. (1996), Öğretmenlerdeki tükenmişliğin sosyo-demografik özellikler ve iş ortamı ile ilişkisi, *III. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Sözlü Bildiri*, Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Üstün, E., Erkan S., Akman B. (2004), Türkiye’de okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 129-136.
- Yazgan İnanç, B., Bilgin, M., Kılıç Atıcı, M. (2007), *Gelişim psikolojisi (3. Baskı)*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Yorulmaz, M. (2006), İlköğretim I. kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünmeye ilişkin görüş ve uygulamalarının değerlendirilmesi (Diyarbakır ili örneği), *Yüksek Lisans Tezi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.